

40 års kirkegang i Danmark

Fire danske kirkegangsundersøgelser samt en analyse af
Kirkelig Håndbogs oplysninger om kirkegang

Af *Per Salomonsen*

Det diskuteres i disse år ofte, om kirkegangen i Danmark er gået frem eller tilbage. Desværre er der kun et sparsomt empirisk grundlag for denne diskussion, men det gør det naturligvis også lettere at have forskellige meninger om udviklingen.

Skal man beskæftige sig empirisk med kirkegang, er det nødvendigt at definere ordet »kirkegang« temmelig nøje, og vil man beskæftige sig med sammenligninger af kirkegang, er det nødvendigt at arbejde med samme definitioner af kirkegang i sammenligningen. Dette kan synes at være rent selvfølgelige forudsætninger, men man oplever ikke desto mindre ofte, at man får opgivet meget nøjagtige tal for »kirkegang« og »kirkegangsprocenter«, mens det er mere uklart, hvad disse tal egentlig dækker over.

De mere talmæssige oplysninger om kirkegangen i Danmark er i det væsentlige kommet fra Kirkelig Håndbog, som jeg nedenfor skal komme tilbage til i detaljer [1]. Derudover er der fremkommet temmelig nøjagtige oplysninger om kirkegang i en række undersøgelser. I min gennemgang af undersøgelserne har jeg koncentreret mig om de oplysninger, der kan gives om kirkegangens *størrelse*, mens jeg ikke har beskæftiget mig med en lang række andre interessante detaljer, som f.eks. kirkegangens eventuelle relation til sognekirke eller til sognets bebyggelseskarakter.

1. I en undersøgelse foretaget af *Københavns kommunes statistiske kontor* i samråd med Københavns biskopper i 1964 forekommer

[1] Arbejdet med bearbejdelsen af disse tal er foretaget på den religionssociologiske afdeling på Institut for Dansk Kirkehistorie ved Københavns Universitet af Margitt Havlykke, Helle Theilgaard Jacobsen og Gurli Jørgensen.

eksakte oplysninger om kirkegangen i hovedstadsområdet [2]. Undersøgelsen bygger på egentlige optællinger af antallet af kirkegængere i hovedstadsområdets kirker. Man har dog kun optalt kirkegængere ved *folkekirkens* gudstjenester. Det drejer sig ikke om en samlet optælling i alle kirker gennem et år, men om en optælling foretaget på et repræsentativt grundlag, som er nærmere beskrevet i det pågældende nummer af Statistisk Månedsskrift.

Kirkegang defineres i denne undersøgelse som antallet af kirkegængere ved gudstjenester på søn- og helligdage. Der er altså ikke blot tale om de »ordinære« gudstjenester, men også om de »særlige dåbsgudstjenester, familie- og børnegudstjenester, ungdomsgudstjenester, konfirmationer og specielle festgudstjenester (høstgudstjenester, jubilæumsgudstjenester o.l.) som med visse mellemrum afholdes i de enkelte kirker«. Til gengæld er ingen hverdagsgudstjenester medregnet.

Kirkegangsprocenten defineres som det gennemsnitlige antal kirkegængere pr. søndag (altså ikke pr. gudstjeneste) *sat i relation til befolkningstallet*. Definitionen af kirkegangsprocent har her en lille svaghed, idet det kunne falde naturligt enten at sætte antallet af kirkegængere i relation til antallet af medlemmer i folkekirken, eller at medregne antallet af kirkegængere i andre kirker end folkekirkens og sætte dette samlede tal i relation til folketallet. Når man alligevel har valgt ovennævnte definition, skyldes det nok på den ene side vanskelighederne ved at få oplyst antallet af medlemmer af folkekirken i de enkelte sogne, og på den anden side vanskeligheden ved at få oplyst antallet af kirkegængere i andre kirker end folkekirkens. Svagheden ved definitionen er dog kun så lille, at den ville forhøje nedennævnte kirkegangsprocent fra 1,7 til ca. 1,8, hvis man i stedet for det samlede befolkningstal skulle lægge antallet af medlemmer af folkekirken til grund.

Undersøgelsen gav følgende resultat: Den samlede kirkegang i 1964 udgjorde for hovedstadsområdet 1.456.000, og det svarer til ca. 23.500 kirkegængere pr. søndag. *Kirkegangsprocenten blev herafter 1,7 på grundlag af et befolkningstal på 1.367.000.*

Statistisk kontor har opstillet følgende diagram over kirkegangsprocenten efter en geografisk opdeling af hovedstadsområdet:

[2] Statistisk Månedsskrift udg. af Københavns statistiske kontor, nr. 8, 1965-66, s. 177 ff.

	Folketal		Antal kirkegængere		Kirke- gangs- procent
	Total	Gnstl. pr. sogn	I alt	Gnstl. pr. søn- og helligdag	
Indre by (15 kirker)	95.794	6.386	197.091	3.179	3,3
Broerne (38)	388.660	10.228	363.779	5.867	1,5
Yderkvartererne (27)	312.999	11.593	244.359	3.941	1,3
Gentofte, Lyngby og Søllerød (18)	180.093	10.005	219.270	3.537	2,0
Indre omegnskommuner i øvrigt (15)	226.086	15.072	161.761	2.609	1,2
Ydre omegnskommuner (18)	162.896	9.050	186.341	3.006	1,8
Andre kirker (institutionskirker m.v.)	.	.	82.939	1.338	.
I alt (131)	1.366.528	.	1.455.540	23.477	1,7

2. Den samme fremgangsmåde som nævnt under 1. har *Torkild Feldvoss* valgt ved en undersøgelse af *kirkebesøget i Ålborg stift* fra søndag den 28. november 1965 til søndag den 20. november 1966 [3]. Undersøgelsen har dog følgende afvigelse fra de ovenfor nævnte definitioner af kirkegang og kirkegangsprocent: I Ålborg stift findes der i modsætning til Københavnsområdet en række pastorater med flere end to kirker, men med én præst. Dette medfører, at der i enkelte kirker ikke holdes gudstjeneste hver søndag. Beregningen af kirkegangen er derfor foretaget under hensyn til det faktiske antal »gudstjenestesøndage« i kirkerne. Desuden er der foretaget en mindre korrektion som følge af det usædvanligt hårde vintervejr i januar måned 1966.

For hele Ålborg stift gav beregningerne til resultat, at kirkegangen i løbet af kirkeåret 1965/66 udgjorde 1.226.000, hvilket svarer til 20.100 kirkegængere pr. søndag. I relation til folketallet i Ålborg stift på 478.000 fås en *gennemsnitlig kirkegangsprocent på 4,2*.

Den statistiske usikkerhed på denne kirkegangsprocent (og på kirkegangsprocenten nævnt under 1.) er ikke ret stor. Således kan man ifølge undersøgelsesrapporten med sikkerhed sige, at kirkegangsprocenten har været mellem 4,0 og 4,4.

[3] Undersøgelse af kirkebesøget i Ålborg stift i kirkeåret 1965–66. Foretaget for kirkeministeriet af T. Feldvoss. Vil senere fremkomme i trykt form.

Fordelt på provstier fordeler kirkegangsprocenterne i undersøgelsen sig således:

Provsti:	Gnstl. folketal		Antal kirkegængere	Kirkegangsprocent
	pr. sogn	pr. pastorat		
Aalborg købstads	10.014	11.127	123.040	2,0
Kjer herreds	3.372	5.058	89.624	2,9
Fleskum-Hornum herreders	1.180	2.124	80.048	4,1
Hellum-Hindsted herreders	1.032	2.138	76.636	4,2
Børglum-Hvetbo herreders	1.601	2.668	85.206	3,5
Dronninglund herreds	2.164	2.705	123.958	6,3
Vennebjerg herreds	1.993	3.373	101.182	3,8
Horns herreds	2.884	4.216	129.261	3,9
Vester og Øster Hanherreders	931	1.862	78.424	6,3
Hundborg-Hillerslev herreders	1.106	2.119	93.563	6,0
Hassing-Refs herreders	769	1.393	148.138	10,9
Morsø herreders	806	1.518	96.452	6,1
I alt	1.782	3.042	1.225.532	4,2

3. En helt anden metode er valgt i den undersøgelse af kirkegang, som *Socialforskningsinstituttet* har foranstaltet i forbindelse med sin kortlægning af *fritidsvaner i Danmark* [4]. Her er materialet nemlig ikke tællinger af kirkegængerne, men oplysninger givet af et repræsentativt udsnit på ca. 4.000 personer af den danske befolkning, der den 1. marts 1964 var fyldt 15 år.

Af interviewsvarene fremgik, at ca. 30% aldrig kommer i kirke, og at andre ca. 30% kun går i kirke til højtiderne. Herudover erklærede omkring hver fjerde, at de går i kirke »nu og da«, mens i alt ca. 8% hævdede, at de går i kirke mere end én gang om måneden.

Nedenstående tabel viser samtlige interviewede personer fordelt efter deres kirkelige tilhørsforhold og efter deres oplysninger om kirkegang.

[4] P.-H. Kühl, Inger Koch-Nielsen og Kaj Westergaard. *Fritidsvaner i Danmark*. Socialforskningsinstituttet, publikation 25. København 1966, s. 63 ff.

	Procent
a. Medlem af folkekirken, går ikke i kirke	31,4
b. „ „ „ går i kirke til højtiderne	30,5
c. „ „ „ går i kirke af og til	25,0
d. „ „ „ går i kirke et par gange om måneden	5,3
e. „ „ „ går i kirke én eller flere gange ugentlig	2,8
f. Tilhører andre trossamfund	2,3
g. Hverken medlem af folkekirken eller andet trossamfund	1,2
h. Uoplyst	1,5
I alt	100,0
N =	4.396

Det er vanskeligt at foretage en nøjagtig sammenligning af denne undersøgelses tal med dem, der foreligger i undersøgelserne 1 og 2. Vanskeligheden ligger dels i, at materialet i Socialforskningsinstituttets undersøgelse er overrepræsenteret for så vidt angår kvinder og underrepræsenteret for så vidt angår unge, og dels i at terminologien »af og til« og »et par gange om måneden« er temmelig svævende. Det er ikke meningen at laste undersøgelsens ledere for denne svævende terminologi. Ved at stramme den, f.eks. ved at lade de interviewede opgive et nøjagtigt antal kirkebesøg for det senest forløbne år, ville man sandsynligvis kun have opnået en rent overfladisk talmæssig nøjagtighed, der ville dække over en lige så stor usikkerhed, som den svævende terminologi mere ærligt giver udtryk for.

Hvis man vil foretage en sammenligning mellem tallene for hovedstadsområdet for denne undersøgelse og undersøgelse 1, kan man gøre det ved at vælge en meget »mild« tolkning af den svævende terminologi. Man kan lade »i kirke til højtiderne« betyde mindst 1 gang om året, »i kirke af og til« betyde mindst 2 gange om året, »i kirke et par gange om måneden« samt »i kirke én eller flere gange ugentlig« betyde mindst 2 gange om måneden. Udregnet på denne »milde« måde bliver kirkebesøget for Storkøbenhavn på et år mindst ca. 2.800.000. Det vil sige, at selv denne overordentlig velvillige oversættelse af interviewpersonernes oplysninger til faktiske kirkegangstal betyder, at der hver søndag i Københavns kirker skulle sidde mindst dobbelt så mange personer, som der i virkeligheden gør. Dette er kun et eksempel på vanskeligheden ved at sammenligne kirkegangsoplysninger, der er indsamlet på forskelligt grund-

lag. Desuden viser det, at der kan være temmelig langt mellem de oplysninger, folk giver om deres adfærd i et spørgeskema, og deres faktiske adfærd. Der ser i øvrigt ud til at være en speciel »overdrivelsesfaktor«, når det drejer sig om kirkegang[5].

4. I en rapport om »*Kirkeligheden i Aalborg Stift*«[6] har *Jørgen Thorgaard* brugt et tredje grundlag for en beregning af kirkegangen, nemlig oplysninger fra præsterne. Ålborg stifts præster har udfyldt et spørgeskema, hvor et af spørgsmålene angik »skønnet gennemsnitlig kirkegangsprocent af medlemmer af folkekirken pr. søndag i 1965«.

På grundlag af oplysninger fra sogne, der dækker en befolkning på 380.588 af Ålborg stifts totale befolkningstal på 464.378[7], er der i undersøgelsen beregnet et totalantal kirkegængere pr. søndag på 17.120. Dette giver en gennemsnitlig kirkegangsprocent for stiftet på 4,50. Tallet er ikke meget højere end det tal, man nåede til i undersøgelse 2.

Kirkegangsprocenten på 4,50 kan opdeles, således at den udgør 2,58 i købstæderne og 5,58 uden for købstæderne.

Som sagt stammer de væsentligste oplysninger om kirkegangen i Danmark fra *Kirkelig Håndbog*. Håndbogen er blevet udgivet med stor præcision hvert 4. år siden 1923 af sognepræst *Paul Nedergaard*[8]. Hver udgave af håndbogen indeholder reviderede beskrivelser af hvert enkelt sogn i Danmark. Disse sognebeskrivelser er normalt udført af vedkommende sognepræst, og de indeholder, hvis sognepræsten har ønsket at fortælle det, et tal for kirkegangen eller kirkegangsprocenten.

Oplysningerne fremkommer som et led i en spørgeskemaundersøgelse. Spørgeskemaets spørgsmål om kirkegang er ikke fuldstæn-

[5] En faktor, der ikke findes i samme grad, når det f. eks. drejer sig om teaterbesøg.

[6] *Kirkeligheden i Aalborg Stift*. En rapport fra Kirkeministeriets Strukturkommissions underudvalg I. København 1967. Duplikeret, Institut for Dansk Kirkehistorie. Udkommer senere i trykt form.

[7] Der er her arbejdet med et tal hentet fra *Kirkelig Håndbog*, der som det vil ses afviger noget fra det tal, der er arbejdet med i undersøgelse 2.

[8] *Kirkelig Årbog*, fra 1927 *Kirkelig Håndbog*, redigeret af *Paul Nedergaard*. Årgangene 1923, 1927, 1931, 1935, 1939, 1943, 1947, 1951, 1955, 1959, 1963 og 1967, Årgangene 1923 og 1927 udgivet af Den Danske Præsteforening. Årgangene 1931-1947 udgivet på foranledning af Den Danske Præsteforening.

dig det samme fra år til år. Spørgsmålene lyder i de forskellige år således, idet dog årgang 1923 er udeladt på grund af de sparsomme oplysninger om kirkegang:

Årgang 1927: Spørgeskemaets spørgsmål 3: »Kirkegang, procentvis for hver kirke?«[9]

Årgang 1931: Spørgeskemaets spørgsmål som i 1927«[10]

Årgang 1935: Spørgeskemaets spørgsmål som i 1927. En kommentar til spørgsmålet lyder således: »Kirkegangen opgives gennemsnitlig for hele året ($\div$ de store højtidsdage)«[11].

Årgang 1939: Spørgeskemaets spørgsmål som i 1927. Kommentaren til spørgsmålet er nu ændret til: »Kirkegangen bedes angivet med 2 tal: 1) Gennemsnit normale søndage, 2) gennemsnit ved højtider. (Det sidste tal er anført i parentes)«[12].

Årgang 1943: Spørgeskemaets spørgsmål som i 1927. Kommentaren som i 1939[13].

Årgang 1947: Spørgeskemaets spørgsmål som i 1927. Kommentaren som i 1939[14].

Årgang 1951: Spørgeskemaets spørgsmål som i 1927. Kommentaren er ændret til følgende: »Kirkegangsprocenten bedes angivet med 2 tal: 1) Gennemsnit normale søndage, 2) gennemsnit ved højtider. (Det sidste tal er ikke anført, da kun så få har opgivet det, og det fornemmes ikke at have interesse)«[15].

Årgang 1955: Spørgeskemaets spørgsmål som i 1927. Kommentaren siger, at kirkegangsprocenten dækker »...kirkegangen alm. søndage...«[16].

Årgang 1959: Spørgeskemaets spørgsmål som i 1927. Kommentaren lyder nu således: »Kirkegangen bedes anført med gennemsnit normale søndage«[17].

Årgang 1963: Spørgeskemaets spørgsmål som i 1927. Kommentaren til spørgsmålet er ændret til: »Kirkegang, procentvis alm. søndage?«[18].

[9] K.H. 1927, s. 9.

[10] K.H. 1931, s. 11.

[11] K.H. 1935, s. 11.

[12] K.H. 1939, s. 11.

[13] K.H. 1943, s. 10.

[14] K.H. 1947, s. 15.

[15] K.H. 1951, s. 11.

[16] K.H. 1955, s. 6.

[17] K.H. 1959, s. 6.

[18] K.H. 1963, s. 6.

Årgang 1967: Spørgeskemaets spørgsmål er blevet formuleret således: »Kirkegang, procentvis af sognets folketal alm. søndage?»[19].

Det vil ses, at der er sket en svag udvikling i formuleringen i løbet af de 40 år, undersøgelsen gælder. Her må det først siges, at man næppe har været ude efter at skaffe grundlag for en statistisk undersøgelse af den samlede kirkegang i Danmark, men snarere at give et bidrag til vurderingen af arbejdet i det enkelte sogn, hovedsagelig af interesse ved embedsopslag. Det ser ud til, at det, håndbogens redaktør har været ude efter, er den gennemsnitlige kirkegang på »almindelige« søndage regnet i procent af sognets indbyggere. En enkelt gang (1959) er omtalt »normale« søndage. Udtrykket dækker sandsynligvis »almindelige« søndage, selv om der kan være en vis risiko for, at præsterne vil forstå det, således at de udelukker »almindelige« søndage med ekstraordinært høj eller ekstraordinært lav kirkegang. Med »almindelige« søndage menes søndage, der ikke optages af særlige helligdagsgudstjenester som 1. påskedag, 1. pinsedag, eventuelt juleaften etc. Det er uklart og må også have været det for de præster, der skulle udfylde spørgeskemaet, om f.eks. 1. søndag i advent er en »almindelig« søndag eller ej.

Hvis man skal sammenligne denne gennemsnitlige kirkegangsprocent på »almindelige« søndage med den kirkegangsprocent, der oplyses f.eks. i undersøgelse 1 og 2, må man på forhånd regne med, at den første, hvor de »særlige« helligdagsgudstjenester ikke er medregnet, ligger på et lavere niveau end den sidste. Hvis man som i undersøgelse 1 og 2 har temmelig eksakte oplysninger om kirkegangen, er det muligt at foretage en korrektion for kirkebesøget på »særlige« helligdage. I Kirkelig Håndbogs materiale er det derimod så uklart, hvad der menes med kirkegangsprocent på »almindelige« søndage, at det ikke giver ret meget mening at korrigere tallene. Man må lade sig nøje med ud fra dette materiale at få et forholdsvis usikkert overblik over kirkegangen. Materialet får først vægt, når man foretager *sammenligninger inden for* materialet. Den absolutte usikkerhed, der er på de enkelte kirkegangstal og på de kirkegangsprocenter, vi i vor bearbejdelse har udregnet for hvert enkelt stift, modsvares af en relativ sikkerhed[20]. Det giver nemlig sandsyn-

[19] K.H. 1967, s. 5.

[20] Endnu en usikkerhed, som dog ikke spiller nogen særlig rolle for de samlede

ligvis god mening at sammenligne kirkegangsprocenterne for de enkelte stifter og sige: Dette stift har en større kirkegang end hint. På samme måde giver det god mening at sammenligne kirkegangsprocenterne for de enkelte år og sige: I dette år var der en større kirkegang end i hint. Det er det, der er forsøgt ved hjælp af de kurver der afslutter denne artikel.

Inden kurverne gengives en række tabeller for de enkelte stifter. Ved beregningen af tabellernes kirkegangstal er anvendt folketal fra de officielle folketællinger. Det har kompliceret beregningen, at der ikke foretages folketællinger i de samme år, hvori Kirkelig Håndbogs materiale er indsamlet. Folketællingerne foretages ikke engang med de samme intervaller som Kirkelig Håndbogs udgivelser. Der er folketælling hvert 5. år, og Kirkelig Håndbog udkommer hvert 4. år. Kirkelig Håndbogs folketal stammer i princippet fra følgende folketællinger (idet der dog findes nogle få og forholdsvis uvæsentlige undtagelser fra princippet)[21]:

Kirkelig Håndbog	Folketælling november
1927	1925
1931	1930
1935	1930
1939	1935
1943	1940
1947	1945
1951	1945
1955	1950
1959	1955
1963	1960
1967	1965

De uregelmæssigheder, der fremkommer ved, at man ikke har kunnet arbejde med et nyt folketal ved Kirkelig Håndbogs udgave i 1935 og i 1951, har selvfølgelig fået indflydelse på nærværende bearbejdelse af tallene. På de samlede kurver over kirkegangsprocenten gennem årene 1927–1967 skulle uregelmæssigheden vise sig i en afmatning i nedgangen i perioden 1931–1935 og 1947–1951. Denne afmatning kan også konstateres. Den er umiddelbart synlig

tal, stammer fra rene fejlskrivninger, som ikke er opdaget ved korrekturlæsningen af Kirkelig Håndbog.

[21] I K.H. er der foretaget korrektioner mod senere tal i tilfælde, hvor der er foregået en kraftig befolkningsudvikling. Dette viser sig bl.a. ved, at folketal, der i tabellerne skulle være identiske f. eks. for 1931 og 1935, udviser mindre forskelle.

på kurverne i perioden 1931–1935. I perioden 1947–1951 camoufleres afmatningen af en faktor, der virker i modsat retning. Ved beregningen af kirkegangsprocenterne for de enkelte sogne er de tal, der er opgivet i parentes for »gennemsnit ved højtiderne«, indregnet i forholdet 1:8. Denne beregningsmåde skulle højne kirkegangsniveauet for årene 1939, 1943 og 1947, og niveauet skulle derefter vise et pludseligt fald i 1951. Fra dette år ophørte Kirkelig Håndbog nemlig som ovenfor nævnt igen med at opgive kirkegangstal for højtiderne. Det er ikke usandsynligt, at den afmatning, man skulle vente i 1947–1951 som følge af det uaktuelle folketal, opsluges af det yderligere fald, det ændrede beregningsgrundlag i 1951 medfører.

Kirkelig Håndbogs tal er i øvrigt bearbejdet således i tabellerne: De kirkegangstal eller -procenter, der er opgivet for hvert enkelt sogn for hvert enkelt år er blevet omregnet til antal kirkegængere pr. søndag for hvert enkelt stift i hvert af de omhandlede år. Dette samlede antal kirkegængere pr. søndag er derefter blevet sat i relation til det antal beboere, der ved folketællingen boede i de sogne, hvis kirkegangstal indgår i beregningen. Til sammenligning er desuden i tabellerne anført folketallet for de sogne, hvorfra der ikke findes oplysninger om kirkegangen. Derefter anføres stiftets samlede indbyggertal, og i sidste rubrik ses kirkegangsprocenten, der altså er den procent, antallet af kirkegængere pr. søndag udgør af folketallet i de sogne, hvorfra oplysningerne stammer.

Disse tabeller er, som det efterhånden vil være fremgået, ikke noget fuldgyldigt udtryk for den faktiske kirkegang. Det kan f.eks. give en yderligere usikkerhed, at man i visse stifter i visse år kun har oplysninger, der vedrører ca. halvdelen af stiftets beboere. Der skal her nævnes et enkelt eksempel på, hvad det kan betyde, at der nogle år findes oplysninger om visse sogne, mens disse oplysninger ikke findes for andre år. Den store nedgang i kirkegangsprocenten for Ålborg stift i 1927–1931 sammenlignet med opgangen 1931–1935 har sammenhæng med, at Vor Frue sogn og Vor Frelser sogn har opgivet kirkegangstal for 1931, men ikke for 1927 og 1935. Kirkegangen i disse to store sogne (i 1931 på 17.470 og 10.274 indbyggere) trækker stiftets kirkegangsprocent så kraftigt ned, at den i 1931 ville have været 9,32% i stedet for 8,86%, hvis blot disse to sogne ikke havde været regnet med.

Der er ikke udregnet nogen kirkegangsprocenter for Københavns stift, netop fordi der mangler alt for mange oplysninger for de enkelte sogne.

Til slut er kirkegangsprocenterne for de enkelte stifter for de enkelte år samlet i en række kurver, der viser et forbavsende ensartet fald. I konsekvens af, hvad der er sagt i det foregående, bør disse kurver ikke overfortolkes. De viser kun en tendens, nemlig at *kirkegangen i Danmark i perioden 1927–1967 er faldet nogenlunde jævnt*. Denne tolkning forudsætter, at præsternes oplysninger har omtrent samme validitet fra sogn til sogn og fra år til år. Jeg er ikke ganske sikker på, at denne forudsætning holder stik. Det lyder ganske vist rimeligt *stort set* at forudsætte samme validitet i de enkelte sogne, samtidig med at en vis vaklen på dette område ikke ville spille nogen særlig rolle for det samlede resultat. Derimod er der efter min mening en vis mulighed for, at validiteten i præsternes oplysninger ikke er helt uændret gennem de 40 år, undersøgelsen omfatter. Man kan vel i så fald bedst tænke sig, at validiteten er blevet *større* med årene, efterhånden som man så småt har vænnet sig til tanken om, at ens skøn bliver sammenlignet med de faktiske forhold. Vi *ved* imidlertid ikke noget om denne validitetsfaktor, fordi vi kun har få sammenligningsmuligheder for de tidligere år [22].

Kirkegangsprocenten for 1967 kan dog for Ålborg stifts vedkommende sammenlignes med undersøgelserne 2 og 4. Tallet er for 1967 4,79%, for undersøgelse 2 4,2% og for undersøgelse 4 4,5%. Der er efter min mening en rimelig overensstemmelse mellem disse tal, selv om den procent, der stammer fra Kirkelig Håndbog, som følge af sin definition af kirkegang burde have været lavere end procenten fra undersøgelse 2. Man må derfor regne med, at de præster, der har skønnet de tal, der er opgivet til Kirkelig Håndbog, har været noget mere optimistiske, end de faktiske kirkegængertal har givet dem grundlag for. Skal man derfor have et billede ikke alene af den relative kirkegang men også af den absolutte kirkegang, bør man sandsynligvis flytte samtlige kirkegangskurvers niveau et stykke ned. Noget tal til korrektion af kurverne kan desværre ikke gives.

[22] Således fandt P. Thierry, at der var korrelation mellem Kirkelig Håndbogs kirkegangsprocenter og observerede kirkegangsprocenter, men at K.H.s procenter ofte var 2 og 3 gange større end de observerede. Sociologiske Meddelelser nr. 1, 1954–55, s. 19, »En undersøgelse af kirkegang«.

Fyns stift

År	Antal kirke- gængere	Indbygger- antal i sogne med kirke- gængertal	Indbygger- antal i sogne uden kirke- gængertal	Indbygger- antal i alt	Kirke- gangs- procent
1927	19.635,7	236.731	104.559	341.290	8,30
1931	20.930,9	284.459	63.214	347.673	7,36
1935	17.740,5	261.109	86.429	347.538	6,79
1939	17.009,9	277.210	86.472	363.682	6,14
1943	15.557,2	297.379	67.122	364.501	5,23
1947	15.604,9	304.087	72.944	377.031	5,13
1951	15.032,3	317.604	62.504	380.108	4,73
1955	13.695,8	321.325	81.072	402.397	4,26
1959	12.867,2	327.735	77.132	404.867	3,93
1963	12.340,7	333.211	82.313	415.524	3,70
1967	10.357,1	313.994	112.268	426.262	3,30

Haderslev stift [21]

1927	19.061,5	181.295	79.300	260.595	10,51
1931	17.405,9	196.528	68.507	265.035	8,86
1935	16.598,6	202.237	62.547	264.784	8,21
1939	15.565,3	210.769	65.946	276.715	7,39
1943	14.652,0	216.442	63.174	279.616	6,77
1947	15.316,7	233.903	65.699	299.602	6,55
1951	14.044,8	235.000	67.841	302.841	5,98
1955	11.770,3	195.625	121.386	317.011	6,02
1959	11.397,6	206.106	122.140	328.246	5,53
1963	11.528,0	219.137	123.621	342.758	5,26
1967	11.548,7	260.752	102.517	363.269	4,43

[21] Tyske menigheder er ikke modregnet.

Helsingør stift

1927	9.266,6	135.409	135.441	270.850	6,84
1931	9.233,5	155.651	156.355	312.006	5,93
1935	8.384,3	158.793	190.791	349.584	5,28
1939	10.243,2	205.265	221.440	426.705	4,99
1943	9.868,5	244.850	244.438	489.288	4,03
1947	11.555,6	302.722	233.528	536.250	3,82
1951	9.548,2	278.178	283.901	562.079	3,43
1955	9.374,0	339.849	286.481	626.330	2,76
1959	9.569,4	380.189	334.594	714.783	2,52
1963	9.293,3	394.427	406.759	801.186	2,36
1967	10.075,2	473.486	409.966	883.452	2,13

Lolland-Falsters stift

År	Antal kirke- gængere	Indbygger- antal i sogne med kirke- gængertal	Indbygger- antal i sogne uden kirke- gængertal	Indbygger- antal i alt	Kirke- gangs- procent
1927	4.804,3	71.055	58.331	129.386	6,75
1931	5.307,7	91.193	44.596	135.789	5,82
1935	5.199,5	90.797	44.897	135.694	5,73
1939	5.593,2	119.210	13.953	133.163	4,69
1943	4.769,2	107.471	26.518	133.989	4,44
1947	5.249,7	129.127	7.154	136.281	4,07
1951	4.796,1	126.592	9.733	136.325	3,79
1955	4.849,6	134.555	2.443	136.998	3,60
1959	4.398,6	128.847	6.206	135.053	3,41
1963	4.336,3	128.175	4.443	132.618	3,38
1967	3.698,2	107.723	22.582	130.305	3,43

Ribe stift

1927	20.238,8	172.125	95.187	267.312	11,76
1931	19.570,3	203.638	72.269	275.907	9,61
1935	20.489,0	216.589	59.828	276.417	9,46
1939	17.903,5	204.504	78.148	282.652	8,76
1943	17.998,2	225.988	64.795	290.783	7,96
1947	18.116,2	233.254	76.801	310.055	7,77
1951	17.639,2	253.220	57.901	311.121	6,97
1955	16.370,0	241.734	80.187	321.921	6,77
1959	16.526,6	257.908	75.173	333.081	6,41
1963	14.428,3	236.972	99.539	336.511	6,09
1967	14.791,2	252.702	97.347	350.049	5,85

Roskilde stift

1927	20.900,0	260.610	142.445	403.055	8,02
1931	22.093,9	314.044	95.450	409.494	7,04
1935	19.611,3	290.824	120.182	411.006	6,74
1939	17.216,2	291.836	120.027	411.863	5,90
1943	17.002,5	314.972	106.111	421.083	5,40
1947	18.191,9	337.854	89.348	427.202	5,38
1951	17.352,5	358.634	69.680	428.314	4,84
1955	16.235,1	357.209	86.052	443.261	4,54
1959	15.074,6	352.000	99.042	451.042	4,28
1963	14.326,4	352.121	112.439	464.560	4,07
1967	13.907,4	368.342	124.880	493.222	3,78

Viborg stift

År	Antal kirke- gængere	Indbygger- antal i sogne med kirke- gængertal	Indbygger- antal i sogne uden kirke- gængertal	Indbygger- antal i alt	Kirke- gangs- procent
1927	24.205,2	185.516	54.065	239.581	13,05
1931	22.485,4	205.162	42.603	247.765	10,96
1935	21.617,7	199.989	47.695	247.684	10,81
1939	21.406,0	214.230	37.653	251.883	9,99
1943	22.490,4	228.446	30.137	258.583	9,84
1947	23.968,4	247.696	26.490	274.186	9,68
1951	21.932,4	247.399	27.996	275.395	8,87
1955	20.905,1	252.343	33.066	285.409	8,28
1959	21.111,1	272.213	27.600	299.813	7,76
1963	20.737,3	294.066	11.664	305.730	7,09
1967	20.455,0	307.607	13.968	321.575	6,65

Ålborg stift

1927	22.663,6	214.968	161.646	376.614	10,54
1931	24.881,0	280.883	105.929	386.812	8,86
1935	24.937,5	259.321	124.876	384.197	9,62
1939	23.531,9	261.731	134.380	396.111	8,99
1943	22.897,9	274.832	136.088	410.920	8,33
1947	25.035,5	311.160	122.784	433.944	8,05
1951	23.139,6	299.217	134.560	433.777	7,73
1955	22.109,2	317.975	126.914	444.889	6,95
1959	19.945,1	305.909	150.799	456.708	6,52
1963	18.910,7	316.016	149.810	465.826	5,98
1967	17.540,4	366.424	113.884	480.308	4,79

Århus stift

1927	21.735,0	214.520	225.553	440.073	10,13
1931	21.963,6	264.110	191.655	455.765	8,32
1935	22.356,2	289.627	172.815	462.442	7,72
1939	20.252,6	290.105	183.306	473.411	6,98
1943	18.917,6	308.601	176.436	485.037	6,13
1947	21.849,4	347.615	171.626	519.241	6,29
1951	19.334,4	325.837	197.934	523.771	5,93
1955	17.408,3	321.405	223.155	544.560	5,42
1959	14.867,2	315.629	245.052	560.681	4,71
1963	15.020,7	336.592	239.013	575.605	4,46
1967	15.758,1	383.944	220.066	604.010	4,10

kirkegangs-
procentKIRKEGANGEN I DANMARKÅR 1927-1967iflg. Kirkelig Håndbogs
oplysninger